

İŞÇİ VE İŞVEREN SENDİKALARI KONFEDERASYONLARININ TÜRK ÇALIŞMA YAŞAMINDAKİ YERİ*

Prof. Dr. Tankut CENTEL**

GİRİŞ

80'li yıllardan itibaren, konfederasyonların çalışma yaşamı içindeki yeri konusunda, yeni bir aşamaya gelindiği görülür. Gerçekten, özgür toplu pazarlık sisteminin Türkiye'de 60'lı yıllarda kabulünden itibaren, mesleki kuruluşlar içinde salt işçi kesimininkiler önplana çıkmış ve işçi sendikacılığı, gerek 60'lı ve gerekse 70'li yıllarda, demokratik yaşamın tek baskı grubu olarak algılanmıştır. 80'li yılların sonuna doğru ve onu izleyen 90'lı yıllarda ise; her iki kesime ait üst örgütlenmelerin birlikte, çalışma yaşamını ilgilendirdikleri ölçüde ülke sorunlarına el attıkları gözlenmiştir. Bunda, 1989 yılında "duvarların çökmesi"nin ve globalleşmenin büyük ölçüde etkili olduğu, herkesce bilinen bir gerçektir.

Gerçekten, günümüzde işçi sendikacılığı, artık sanayi devriminin yarattığı olumsuz çalışma koşullarını insanileştiren bir hak alma mekanizması olmaktan öteye geçmiş durumdadır. Nitekim, sanayi devrimi; yarattığı endüstriyel değişimin başında, işçi ve işveren kesimleri olmak üzere iki değişik kesimin ortaya çıkması sonucunu doğurmuştur. Bunlar içinde her iki kesim de, dayanışma içinde olma gereksinimini duymuştur. Bu anlamda, işçi kesimi, olumsuz çalışma koşullarının sonuçlarını silmek ve işveren kesimi de, işçilerin birleşmesinden doğan ve kendilerini silebilecek olan baskıya karşı biraraya gelmek üzere, dayanışma içinde hareket etmiştir. Bunun nedeni ise, sendikacılığın esas olarak bir işçi hareketi olarak algılanmasında yatmaktadır.

Günümüzde işçi ve işveren konfederasyonları, Türk çalışma yaşamı içinde, ağırlıklarını daha çok duyurmaya başlamış durumdadır.

* KONTEM tarafından 8 Mayıs 1998 tarihinde Prag'da yapılan seminere sunulan tebliğin güncelleştirilmiş metnidir.
İstanbul Üniversitesi, Öğretim Üyesi

Bunun da, gerek tarihi ve gerekse hukuki nedenleri vardır. Bu bağlamda, ülkemizdeki sendikal üst örgütlenmelerin tarihi gelişimlerine ve halen mevzuattan kaynaklanan görev ve işlevlerine bakmakta yarar bulunmaktadır.

I. Başlıca Üst Örgütlenmeler

1. İşçi kesimi

a) Türk-İş

Merkezi Ankara'da bulunan Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu, kısa adıyla Türk-İş, Türkiye'nin ilk üst düzey sendikal örgütüdür.

Türk-İş'in kuruluş çalışmalarına, 17 Şubat 1952 tarihinde Türkiye Tekstil ve Örmeye Sanayii İşçileri Sendikaları Federasyonu'nun kuruluş kongresinde başlanmıştır. Söz konusu kongrede, bir işçi sendikaları konfederasyonunun kurulması kararı alınmış; buna ilişkin çalışmalar yürütmek üzere, İstanbul Tekstil ve Örmeye Sanayii İşçileri Sendikası görevlendirilmiştir. 6 Nisan 1952 tarihinde Bursa'da toplanan kurucu örgüt temsilcileri, beş kişilik bir geçici yürütme kurulunu seçmiştir. Anılan kurulun çalışmalarıyla Türk-İş, 31 Temmuz 1952 tarihinde Ankara'da resmen kurulmuştur.

İlk olağan genel kurulda genel başkanlığa İsmail İnönü getirilmiştir. Bundan sonraki dönemde Türk-İş'in çalışmaları, Demokrat Parti iktidarınca önemli ölçüde engellenmiştir. 1957 yılındaki 4. Genel Kurul'da genel başkanlığa Demokrat Parti yanlısı olarak bilinen Nuri Beşer seçilmiştir. 27 Mayıs 1960 tarihindeki askeri müdahaleden sonraki 5. Genel Kurul'da ise, onur kuruluna seçilen Nuri Beşer'in yerine Seyfi Demirsoy gelmiştir. 1961 Anayasası'nın hazırlık çalışmalarına Türk-İş, bu dönemde etkin bir biçimde katılmıştır.

Çalışma yaşamına ilişkin önemli yasaların 1963 yılında çıkarılmasından sonra Türk-İş, ilk önemli bölünmeyi Paşabahçe grevi sırasında yaşamıştır. Türk-İş'den ayrılanların DİSK'i kurmalarından sonra yapılan 1968 yılındaki 7. Genel Kurul'da, Konfederasyonun temel ilkeleri ile sosyo-ekonomik sorunlara bakış açısını içeren ve daha sonra "Türk-İş'in 24 İlkesi" olarak adlandırılan bir metin kabul edilmiştir.

Genel başkan Demirsoy'un ölümünden sonra seçilen Halil Tunç'un döneminde de Türk-İş, "partilerüstü politika"yı sürdürmeye

devam etmiş ve 12 Mart 1971 tarihinde yapılan askeri müdahaleye karşı çıkmamıştır. Daha sonra, Türk-İş; üyesi iki büyük sendikanın (Genel-İş ile Olayış'ın), 1976 yılında ayrılıp bir başka konfederasyona geçmelerine rağmen, özellikle kamu kesimi işyerlerinde örgütlülüğünü sürdüren ve işçi sayısı en fazla işçi kuruluşu olma sıfatını devam ettirmiştir.

Halil Tunç'un 1979 yılında yapılan 11. Genel Kurul'da adaylığını koymayıp çekilmesi üzerine, genel başkanlığa getirilen İbrahim Denizci, görevini 1982 yılına kadar sürdürmüş ve bu tarihte sağlık nedeniyle görevden ayrılmıştır. Bunun üzerine, 12. Genel Kurul'da genel başkanlığa Şevket Yılmaz getirilmiştir. Şevket Yılmaz'ın yerini, Aralık 1992 tarihinde toplanan 16. Genel Kurul'dan günümüze kadar genel başkanlığı sürdüren Bayram Meral almıştır.

Ocak 1999 tarihi itibarıyla, Türk-İş'e üye sendika sayısı 33 olup; bunlara ait toplam üye işçi sayısı, 2.178.886'dır. Söz konusu üye işçi sayısı itibarıyla Türk-İş, halen ülkemizde en çok işçiyi bünyesinde bulunduran işçi sendikaları konfederasyonu olma sıfatına sahiptir.

b) DİSK

Tam adı "Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu" olan DİSK, Türk-İş'den sonra kurulan ikinci büyük işçi sendikaları konfederasyonudur.

DİSK, daha etkili bir sendikal mücadele anlayışını geliştirmeyi ve sendikaların siyasi mücadeleden ayrı tutulamayacağını savunarak ortaya çıkmıştır. Gerçekten, Paşabahçe grevini genel merkezden ayrı olarak destekledikleri gerekçesiyle Türk-İş'den geçici olarak ihraç edilen Türkiye Maden-İş, Türkiye Lastik-İş ve Türkiye Basın-İş sendikaları ile Türk-İş üyesi bulunmayan Türkiye Gıda-İş ve Türk Maden-İş sendikaları, biraraya gelip 13 Şubat 1967 tarihinde İstanbul'da DİSK'i resmen kurmuşlardır.

İşçi hareketlerinin yoğun olduğu bir dönemde kurulan DİSK, ağırlıklı olarak özel sektöre ait işyerlerindeki işçi sendikaları aracılığıyla, üye sayısını artırıp önemli bir güç kazanmıştır. DİSK, 1968 yılındaki 2. Genel Kurul'dan sonra aldığı kararlarla Türkiye İşçi Partisi'ni desteklemiştir. 1970 yılında Adalet Partisi hükümetinin sendikal özgürlüklere ilişkin olarak TBMM'ne sunduğu bir yasa değişikliğine DİSK, büyük tepki göstermiştir. 15-16 Haziran olayları olarak anılan olaylarda, bazı DİSK yöneticileri tutuklanmıştır.

1976 yılında 1 Mayıs'ı işçi bayramı olarak ilk kez bir mitingle kutlayan DİSK'in 1977 yılındaki mitinginde ise, topluluğun üzerine ateş

açılması sonucu 36 kişi yaşamını yitirmiştir. Diğer yandan, DİSK merkez yürütme kurulu üyeleri arasındaki "ulusal demokratik cephe" tartışmaları da, örgüt içindeki anlaşmazlığı büyötmüştür.

12 Eylül 1980 tarihindeki askeri müdahale, DİSK'in faaliyetlerini durdurmuş; tüm malvarlığını, kayıım yönetimine bırakmış ve yöneticileri hakkında, sıkıyönetim mahkemelerinde dava açılmıştır. Ancak, 1991 yılının Nisan ayında Türk Ceza Kanunu'nun 141 inci maddesinin yürürlükten kaldırılması üzerine Askeri Yargıtay, DİSK yöneticilerini beraat ettirmiş ve daha sonra da, malvarlığının iadesine karar vermiştir. Böylece, yeniden faaliyete başlayan DİSK, 11.5 yıl aradan sonra, ilk genel kurulunu 7 Aralık 1991 tarihinde toplayabilmiştir. Abdullah Baştürk'ün ani vefatı üzerine genel başkanlığa Kemal Nebioğlu ve sonra da Rıdvan Budak seçilmişlerdir. Son dönemde Rıdvan Budak'ın DSP'den milletvekili seçilmesi üzerine, DİSK Genel Başkanlığı'na Vahdettin Karabay gelmiştir.

Ocak 1999 tarihi itibarıyla DİSK'e üye sendika sayısı 25 olup; bunlara ait toplam üye işçi sayısı da, 368.743'dir.

c) Hak-İş

Tam adı "Hak İşçi Sendikaları Konfederasyonu" olan Hak-İş, 22 Temmuz 1976 tarihinde yedi işçi sendikasının biraraya gelmesiyle kurulmuştur. Hak-İş, görüldüğü kadariyle, manevi değerlere saygıyı esas alan bir sendikal arayışı benimsemiş durumdadır.

12 Eylül 1980 tarihindeki askeri müdahale, bazı işçi konfederasyonları gibi, Hak-İş'in de faaliyetlerini durdurmuştur. Ancak, altı aylık bir denetlemeden sonra, Hak-İş'in yeniden faaliyette bulunmasına olanak tanınmıştır. Ara dönemde hazırlanan sendikal yasalara ise, Hak-İş'in karşı çıktığı görölmüştür. Buna karşın, Hak-İş'e bağlı birçok sendika, 1983 yılında getirilen % 10'luk temsil barajını aşarak, birçok işyerinde toplu iş sözleşmesi yetkisini kazanmıştır. Arica, üye sayısını da bu dönemde artırdığı görölen Hak-İş'e bağlı sendikalar, önemli bazı grev hareketlerine de önderlik etmiştir.

Ocak 1999 tarihi itibarıyla Hak-İş'e bağlı üye sendika sayısı 7 olup; bunlara üye işçi sayısı da, toplam olarak 361.415'dir.

2. İşveren kesimi

İşveren kesimi, değişik bazı üst örgütlenmelere sahip bulunmakla birlikte, sendikal alanda tek bir konfederasyona sahiptir: Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu (TİSK).

İşverenlerin ortak ekonomik ve toplumsal çıkarlarını korumak ve geliştirmek amacıyla TİSK, 1962 yılında kurulmuştur. Gerçekten, 1958 yılında Koç Topluluğu'nun önderliğinde Madeni Eşya Sanayicileri Sendikası'nın (MESS'in) kurulmasının ardından, değişik sektörlerden gelen işverenler, 1961 yılında sendikal örgütlenmeyi yaygınlaştırmaya çalışmıştır. Bu bağlamda, aynı yıl tekstil, cam, gıda, toprak, ağaç ve matbaacılık işkollarında işveren sendikaları kurulmuş ve sözkonusu sendikalar, 15 Ekim 1961 tarihinde MESS'le birlikte İstanbul İşveren Sendikaları Birliği'ni oluşturmuşlardır. 1962 yılında kimya ve maden işkollarında kurulan işveren sendikaları da, bu birliğe üye olmuştur. Aynı yıl Aralık ayında yapılan 2. Olağan Genel Kurul'da yeni bir anafütük kabul edilmiş; örgütlenmenin ülke düzeyine yayılıp, birliğin adının da "Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu" olarak değiştirilmesi benimsenmiştir. Daha sonra, TİSK'in merkezi, 1965 yılının Ağustos ayında İstanbul'dan Ankara'ya taşınmıştır.

TİSK'e üye bulunan işveren sendikası sayısı, Kasım 1999 tarihi itibarıyla, 19'dur.

II. Konfederasyonların Hukuki Dayanakları

1. Konfederasyon kavramı

"Konfederasyon" sözcüğü, esas olarak, ortak ve genel bir çıkar etrafında birleşmek anlamını taşır.

Sendikal mevzuatta "konfederasyon" sözcüğünün kullanılması, 19. yüzyılda ekonomik ve sosyal devrimlerin gelişmesinden ve işçi sorunlarının toplumun dikkatini çekmesinden ardından gerçekleşmiştir. Nitekim, birçok Batı Avrupa ülkesi; sendika özgürlüğünü tanıdığı mevzuatında, sendikalar ile birleşmelerin türlerini ve derecelerini belirtmek için, "konfederasyon" sözcüğüne yer vermiştir.

Konfederasyonlar, bir ülke sınırları içinde ve o ülkenin ulusal çerçevesi kapsamında, en üst mesleki örgütlenmelerdir. İşlev ve nitelikleri itibarıyla en üstte yer almaları yüzünden konfederasyonlar, daha çok ekonomik ve sosyal alanda genel politikanın belirlenmesi ve ait oldukları kesimi temsil etme gibi işlerle uğraşırlar ve esas olarak günlük

toplu pazarlık süreci içinde yer almazlar. Ancak, ülkelerin işçi ve işveren kesimlerine ilişkin farklı yapıları ve çalışma koşulları ile siyasi tercihlerindeki değişiklik, konfederasyonların zaman zaman birbirinden tamamen ayrı işlevleri üstlenmelerine yolaçmakta ve bu da, konfederasyonun genel ve değişmez nitelikte bir tanımını vermeyi engellemektedir.

2. Uluslar arası hukuk temeli

a) İnsan Hakları Evrensel Bildirisi

İnsan Hakları Evrensel Bildirisi'nde, sendika hakkına ilişkin genel çerçeve, *"herkesin, çıkarlarının korunması için sendikalar kurmaya ve bunlara katılmaya hakkı vardır"* (m. 20) biçiminde çizilmiştir. Bu serbestiyi zedeleyici veya yokedici nitelikteki düzenlemeler, belirtilen sendika hakkının özüne ters düşecektir.

Sözkonusu düzenleme içinde, sendikal üst kuruluşların içerik ve biçimi için ne bir açıklık getirilmiş ve ne de herhangi bir sınırlamaya gidilmiştir. Bu bağlamda, sendika özgürlüğünün bir gereği ve bu özgürlüğün bir devamı niteliğinde olmak üzere, konfederasyon kurma ve bunlara üye olmanın da, İnsan Hakları Evrensel Bildirisi'nce belirlenmiş anılan güvence kapsamında görülmesi gerekmektedir.

b) Sendika Özgürlüğüne ve Örgütlenme Hakkının

Korunmasına İlişkin 87 Sayılı Sözleşme

87 sayılı Sözleşme, *"Çalışanların ve işverenlerin örgütleri, federasyon ve konfederasyon kurma ve bunlara üye olma ve her örgüt, federasyon veya konfederasyon, uluslararası çalışanlar ve işverenler örgütlerine katılma haklarına sahiptirler"* (m. 5) hükmüyle, konfederasyon kurma ve bunlara üye olma hakkını uluslararası düzeyde güvence altına almaktadır. Aynı sözleşme, sendika özgürlüğüne ilişkin bazı esasların, konfederasyonlar hakkında da uygulanmasını öngörerek (m. 6); konfederasyon kurma ve bunlara üye olma serbestisinin, sendika özgürlüğü çerçevesinde ele alınması gereğini benimsemektedir.

3. Ulusal hukuk boyutu

a) 1982 Anayasası

Sendika kurma hakkını tanıyan Anayasa'nın 51. maddesi, metninde açıkça "konfederasyon" sözcüğüne yer vermemiş; ancak, bunun yerine, "üst kuruluşlar"dan söz etmiştir. Nitekim, sözkonusu düzenleme:

"İşçiler ve işverenler, üyelerinin çalışma ilişkilerinde, ekonomik ve sosyal hak ve menfaatlerini korumak ve geliştirmek için önceden izin almaksızın sendikalar ve **üst kuruluşlar** kurma hakkına sahiptirler" (f. 1);

"Sendikalar veya **üst kuruluşlarını** kurabilmek için kanunun gösterdiği bilgi ve belgelerin, kanunla belirtilen yetkili mercie verilmesi yeterlidir. Bu bilgi ve belgelerin kanuna aykırılığının tespiti halinde yetkili merci, sendika veya **üst kuruluşun** faaliyetinin durdurulması veya kapatılması için mahkemeye başvurur" (f. 2);

"İşçi sendika ve **üst kuruluşlarında** yönetici olabilmek için, en az on yıl biffil işçi olarak çalışmış olma şartı aranır" (f. 7) ve

"Sendika ve **üst kuruluşlarının** tüzükleri, yönetim ve işleyişleri, Anayasada belirlenen Cumhuriyetin niteliklerine ve demokratik esaslara aykırı olamaz" (f. 8)

biçimindeki değişik hükümleriyle, üst kuruluş olarak konfederasyonlara olanak tanımış, ama üst kuruluş türlerini sınırlama yoluna gitmemiştir. Böylece, yasakoyucu, üst kuruluş tür ve sayısını belirleme serbestisine kavuşturulmuştur.

b) 2821 sayılı Sendikalar Kanunu

1982 Anayasası çerçevesinde oluşturulan 2821 sayılı Sendikalar Kanunu, tek üst kuruluş olarak konfederasyonların kurulmasına izin vermiştir. Nitekim, sözkonusu yasanın amacı, "çalışma ilişkilerinde ekonomik ve sosyal hak ve menfaatlerin korunması ve geliştirilmesi için işçiler ve işverenler tarafından meydana getirilen sendikalar ile **konfederasyonların** kuruluşu, teşkilatı, faaliyeti ve denetlenmesi esaslarını düzenlemek" biçiminde belirlenmiştir.

Diğer yandan, Sendikalar Kanunu, konfederasyon dışında, sözcelimi federasyon tipi başka bir üst örgütlenmeye yer vermemiştir. Bunun temel nedeni olarak; Türkiye çapında faaliyet gösteren işkolu sendikalarının yeni dönemde endüstriyel düzenimize girmesiyle birlikte federasyonların varlık nedeninin ortadan kalkması gösterilebilir.

III. Konfederasyonların Faaliyetleri

1. Genel nitelikteki faaliyetler

Sendikal örgütlenmenin günümüzdeki boyutları karşısında, sendikaların ve giderek, konfederasyonların faaliyet ve işlevleri oldukça artmıştır. Nitekim, Sendikalar Kanunu da, sendika ve konfederasyonların faaliyetlerinin özelliklerini dikkate alarak, ayrı ve özel olarak düzenlemiştir. Genel olarak bunlar; üyelerine adli yardımda bulunmak, toplanan kurullara temsilci göndermek, kurs ve konferanslar düzenlemek, sağlık ve spor tesisleri ile kütüphane kurmak, sandıklar ile kooperatiflerin kurulmasına yardımcı olmak ve bunlara kredi vermek, üyelerinin mesleki eğitimine çalışmak ve sınai ve iktisadi teşebbüslere yatırım yapmak gibi faaliyetlerdir (m. 33).

Konfederasyonlar, görüldüğü üzere, toplu pazarlık süreci içinde yer almamaktadır. Gerçekten, toplu iş uyuşmazlıklarının gerek barışçı ve gerekse grev ve lokavt gibi barışçı olmayan yollardan çözülmesi sürecinde, konfederasyonların herhangi bir müdahale yetkisi hukuken yoktur. Bunun yerinde olup olmadığı, tartışmalıdır. Nitekim, öğretide bir görüş, konfederasyonların, üst düzeyde örgütlenmiş olmaları nedeniyle, günlük toplu pazarlık sürecinden uzak tutulmalarını savunurken; diğer bir görüş, toplu pazarlık sürecinin makro düzeyde ülkenin sosyal ve ekonomik politikasını etkilediğini ileri sürerek, konfederasyonların toplu pazarlık sistemi içinde etkin olmalarını savunmaktadır. Değişik işkollarına ilişkin sosyal ve ekonomik verilerin tek bir merkezde toplanıp ulusal ücret politikasının belirlenmesi bakımından, konfederasyonların salt koordinasyon görevini yürütmeleri ise, daha sağlıklı ve mevcut ülke koşullarında daha gerçekçi görünmektedir.

2. Çalışma yaşamında temsil faaliyetleri

Sendikalar Kanunu, "kanun ve uluslararası anlaşma hükümlerine göre toplanan kurullara .. konfederasyonların temsilci göndermesi"ni hükme bağlamıştır (m. 33/1 bent 2). Bunların içine, "kanun" uyarınca olmasa da, zaman zaman Başbakanlık genelgesi çerçevesinde katılan Ekonomik ve Sosyal Konsey çalışmalarını dahil etmek mümkündür. Böylece, konfederasyonların, mevzuat uyarınca katılmaları gereken bazı kurullar, doğrudan doğruya temsil görevi çerçevesinde değerlendirilmektedir.

a) Katılınan ulusal kurullar

aa) Çalışma Meclisi

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nın kuruluş yasası niteliğindeki 3146 sayılı Yasa, oluşturulacak Çalışma Meclisi'ne en fazla işçiyi ve işvereni temsil eden konfederasyonlarca her işkolu için seçilecek işçi ve işveren temsilcilerinin katılmasını öngörmüştür (m. 26/1).

bb) İş ve İşçi Bulma Kurumu Mahalli Danışma Komisyonları

İş ve İşçi Bulma Kurumu Mahalli Danışma Komisyonları Hakkında Tüzük; gerekli görülecek yerlerde kurulacak olan mahalli danışma komisyonlarına, komisyonun kurulduğu il sınırları içinde bulunan beş önemli işkolundaki sendikalardan en fazla üyesi bulunan işçi konfederasyonu tarafından seçilecek beş işçi sendikası temsilcisi ile aynı işkolunda kurulu işveren sendikalarından en fazla üyesi bulunan işveren konfederasyonu tarafından seçilecek beş işveren temsilcisinin katılmalarını öngörmektedir (m. 1/bent 11).

cc) Asgari Ücret Tespit Komisyonu

Asgari Ücret Tespit Komisyonu'na, bünyelerinde en çok işçi ile işvereni bulunduran en üst işçi ve işveren teşekküllerinin değişik işkolları için seçecekleri beşer temsilci katılmaktadır (İş K. m. 33/II cümle 1).

dd) Yüksek Hakem Kurulu

Yüksek Hakem Kurulu; diğer üyelerin yanısıra, işçi konfederasyonlarından kendisine mensup işçi sayısı en yüksek olan konfederasyon ile işverenler adına en çok işveren mensubu bulunan işveren konfederasyonu tarafından seçilecek ikişer üyeden oluşmaktadır (TİSGLK. M. 53/1 bent 4-5).

ee) Sosyal Sigortalar Kurumu Genel Kurulu

Konfederasyonların, Sosyal Sigortalar Kurumu Genel Kurulu'nda temsil edildikleri görülmektedir. Nitekim, SSK Genel Kurulu'na en fazla işçiyi ve işvereni temsil eden işçi ve işveren konfederasyonu tarafından

işkollarına göre eşit sayıda seçilecek en az elliser işçi ve işveren temsilcisi katılma hakkına sahiptir (SSK Kanunu m. 12/l).

ff) Milli Prodüktivite Merkezi Genel Kurulu

Milli Prodüktivite Merkezi Genel Kurulu, üye sayısı bakımından en çok temsil yeteneğini haiz ve en üst işçi ve işveren kuruluşlarından istenecek temsilcilerden oluşmaktadır (MPM Kuruluş Kanunu m. 4/bent A f. d ve e).

gg) Özürlüler Yüksek Kurulu

Özürlüler İdaresi Başkanlığı'nın kuruluşuna ilişkin 571 sayılı Kanun Hükmünde Kararname, Özürlüler Yüksek Kurulu'na en fazla üyesi bulunan işçi ve işveren konfederasyonlarının başkanlarının katılmasını öngörmektedir (m. 18/l h).

hh) Ekonomik ve Sosyal Konsey

Ekonomik ve Sosyal Konsey içinde, işçi ve işveren kesimleri, konfederasyon düzeyinde temsil edilme olanağını bulmaktadır. Bu konuda, sayılarının birden fazla olması nedeniyle işçi sendikaları konfederasyonlarının TİSK karşısında daha ağırlıklı olarak temsil edilmeleri, Konsey içinde dengesizliğe yol açmamaktadır. Çünkü, sermaye kesimini temsilen Konseye, sendikal olmasa da, diğer işveren meslek kuruluşları katılmaktadır.

b) Uluslararası Çalışma Konferansı'na katılma

Uluslararası Çalışma Konferansı'na katılacak işçi ve işveren delegeleri, ülkede en çok üyeye sahip bulunan işçi ve işveren konfederasyonları tarafından seçilmektedir. Bu bağlamda, işçi kesimi delegelerinin seçimi nedeniyle çıkan anlaşmazlık; geçtiğimiz yıllarda eski Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanları Necati Çelik ile Nami Çağan'ın, Türk-İş dışındaki konfederasyon başkanlarını yanında danışman olarak götürmesiyle, hafifletilmeye çalışılmış ve bunda da başarılı olunmuştur. Söz konusu uygulama, Bakan Yaşar Okuyan tarafından da aynen sürdürülmüştür.

c) Katılımın içeriği

Konfederasyonların çalışma yaşamına olan katılımları, genel olarak, danışma ve kararlara katılma biçiminde gerçekleşmektedir. Gerçekten, sözkonusu katılım, katılınan kurulun danışma işlevini gördüğü durumlarda, danışma niteliğini taşımakta; anılan kurullarda herhangi bir icrai kararın alınmasından söz edildiğinde de, bu katılım, kararlara katılma (oy verme) biçiminde ortaya çıkmaktadır.

IV. Konfederasyonl Ararası Ortak Çalışmalar

1. Ortak çalışmaları doğuran nedenler

Konfederasyonların kendi aralarında yaptıkları ortak çalışmaları, birbirinden ayırdetmekte yarar vardır. Nitekim, bunlardan bir bölümü, aynı kesime ve diğeri ise, değişik kesimlere ait konfederasyonların, kendi aralarında yaptıkları ortak çalışmalardır.

Aynı kesime ait konfederasyonların yerine getirdikleri ortak faaliyetler içinde, salt işçi sendikaları konfederasyonlarının kendi içlerinde yaptıkları etkinlikler yer alır. Çünkü, günümüzde çok sayıda olma, sadece işçi sendikaları konfederasyonlarına ait bir özelliktir.

Değişik kesimlere ait konfederasyonların, yani işçi ve işveren sendikaları konfederasyonlarının biraraya gelmelerinin temelinde ise, esas olarak iç ve dış nedenler yatmaktadır. Bunlardan en önemli dış neden, dünyada esen globalleşme rüzgârlarının Türk işçi sendikaları konfederasyonlarını da etkilemiş olmasıdır. Gerçekten, biryandan, 1989 yılında Berlin Duvarı'nın çökmesiyle birlikte gelişen siyasi alandaki küreselleşme ve diğer yandan da, ekonomik küreselleşmenin yolaçtığı uluslararası rekabet ortamı, ister istemez, işçi sendikaları konfederasyonlarını daha uzlaşmacı olmaya ve karşı yanla işbirliği içine girmeye sürüklemektedir. Nitekim, işçi sendikaları konfederasyonlarının stratejik temel hedefi, işsizlik tehlikesine karşı mücadeledir.

En önemli iç neden olarak ise, son dönemde ülke içinde artan Cumhuriyet aleyhtarı faaliyetleri göstermek mümkündür. Nitekim, sözkonusu faaliyetlerdeki artış, "sivil ittifak" altında birleşilmesi sonucunu beraberinde getirmiştir.

2. Ortak çalışmaların içeriği

Aynı kesime ait konfederasyonların kendi aralarındaki ortak faaliyetleri içinde, geçmişte zaman zaman mevcut siyasi iktidarlara karşı ve TİSK katılmaksızın yapılan ortak açıklamalar ile 1 Mayıs'ı ortak kutlama kararları görülmektedir.

Değişik kesimlere ait konfederasyonların, yani işçi ve işveren sendikaları konfederasyonlarının ortak çalışmaları, daha çok bir sosyal diyalogun habercisi olma görünümündedir. Bu bağlamda, sözgelimi, Türk-İş ve TİSK temsilcileri, 26 Şubat 1994 günü Anıtkabiri ziyaret ederek, demokrasi ile laiklik düşmanlarına karşı kaleme alınmış ortak açıklamada bulunmuşlardır. Sonra, 5 Nisan kararlarının ertesinde, TİSK Genel Başkanı Refik Baydur'un daveti üzerine Türk-İş, DİSK, Hak-İş ve TİSK yöneticileri, 1 Temmuz 1994 tarihinde İstanbul'da biraraya gelmişlerdir. Konfederasyon düzeyinde "işçi-işveren zirvesi" niteliğindeki bu biraraya gelmeler, daha sonra İstanbul ve Ankara'da sürdürülmüştür. Nihayet, Türk-İş, TESK, DİSK, TOBB ve TİSK olmak üzere beş kuruluşun oluşturdukları "sivil ittifak"ın 6 Haziran 1997 günlü ortak basın bildirisi ile bunun akabinde üye işyerlerinde sürdürülen etkinliklerin de, aynı çerçevede değerlendirilmesi gerekmektedir.

SONSÖZ

İşçi ve işveren sendikaları konfederasyonları, ülkemizde çalışma yaşamının vazgeçilmez öğeleri olarak varlıklarını sürdürmektedir.

Yakın tarihteki olaylardan kaynaklanan nedenlerle, işçi kesimi içinde üç ayrı konfederasyonun varlığı, ilk bakışta güçlü sendikacılık ilkesine ters gibi görünüyorsa da; gerçekte bunların, zaman zaman ortak hareket etmeleri ve birbirlerinin varlığını tehlikeye düşürecek faaliyetler içinde bulunmamaları nedeniyle, bu durumun çok da tehlikeli durumlara yolaçmadığı ortadadır. Nitekim, önemli olan nokta; mevcut işçi sendikaları konfederasyonları arasında, gerekli iletişim ve işbirliği anlayışının bulunmasıdır.

Konfederasyonların, çalışma yaşamı içindeki resmi kuruluşların işleyişine daha etkin bir biçimde katılmalarına olanak tanınması, sosyal özerklik ilkesinin bir gereği olarak ortaya çıkmaktadır. Gerek danışma ve

gerekse icrai karar alma konularında, pariter yönetim esasına yer verilmesi, sözkonusu kurumların demokratik işleyişine katkıda bulunacaktır.

Üçüncü binyıla çok az bir zaman kala, değişik kesimlere ait konfederasyonların, ülkemizde diyalog ve işbirliği içine girmeleri son derece sevindiricidir. Sözkonusu diyalog ve işbirliği ortamında, siyasi iktidarların da artık mikro ölçekli politikalardan vazgeçmeleri gerekir. Nitekim, bu tür ülke genelini kucaklamayan ve sadece siyasi oy beklentilerini karşılayan politikalar, sosyal diyalog ve işbirliği ortamında devletin sosyal taraflardan (konfederasyonlardan) soyutlanması sonucunu yaratabilmektedir.

YAZIN

Esin, P. : *Türkiye'de İşveren Sendikacılığı*, Ankara, 1974.

Kutal, G. : *Türkiye'de İşçi Sendikacılığı*, İstanbul, 1977.

Öz, Y. : *Türkiye'de İşçi Sendikalarının Üst Örgütlenmesi*, Ankara, 1994.

Tokol, A. : *Türkiye'de Sendikal Hareket*, Bursa, 1994.